

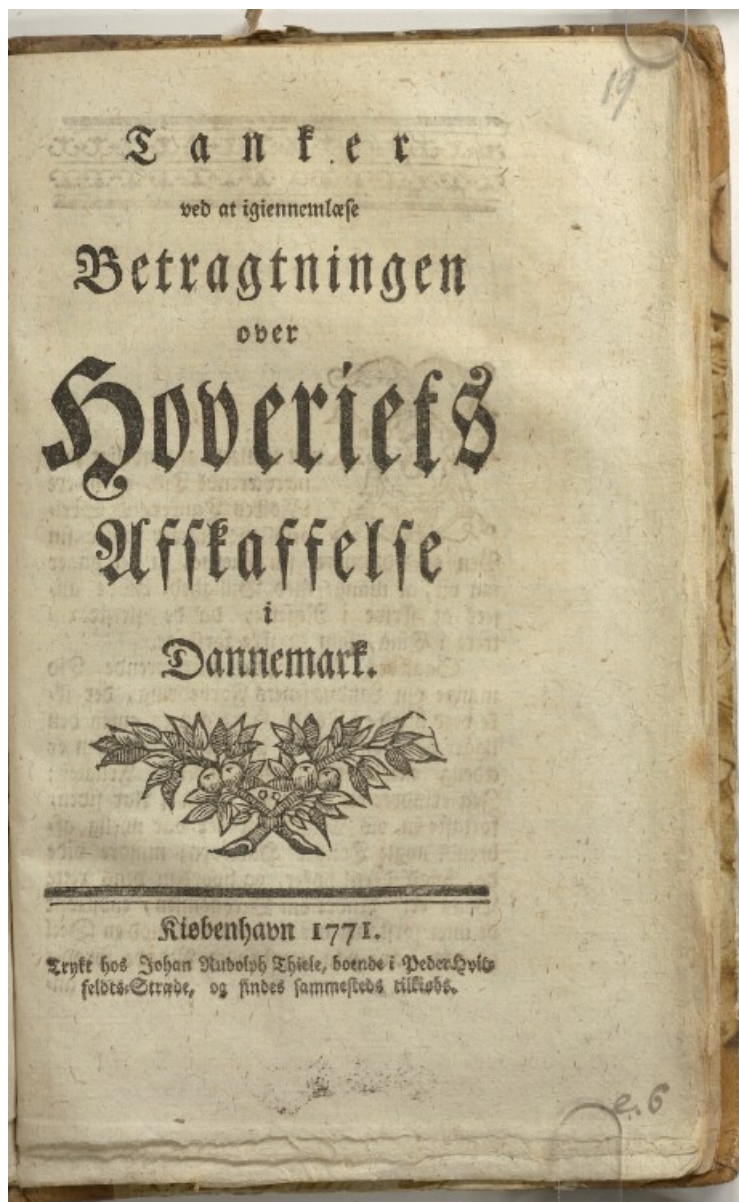
Titel: Tanker ved at igiennemlæse Betragtningen over Hoveriets Afskaffelse i Danmark.

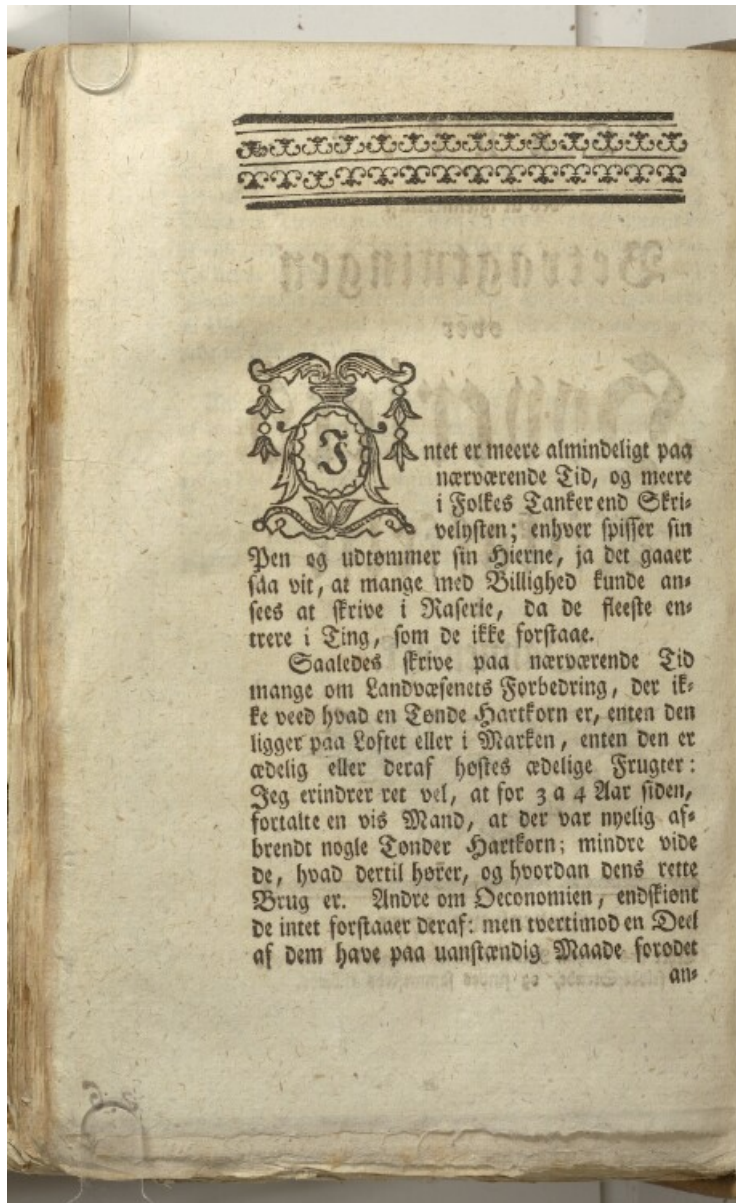
Citation: "Tanker ved at igiennemlæse Betragtningen over Hoveriets Afskaffelse i Danmark.", i *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 6*, J.R. Thiele, 1771, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/catalog/tfs-texts-1_006-shoot-workid1_006_019/facsimile.pdf (tilgået 25. april 2024)

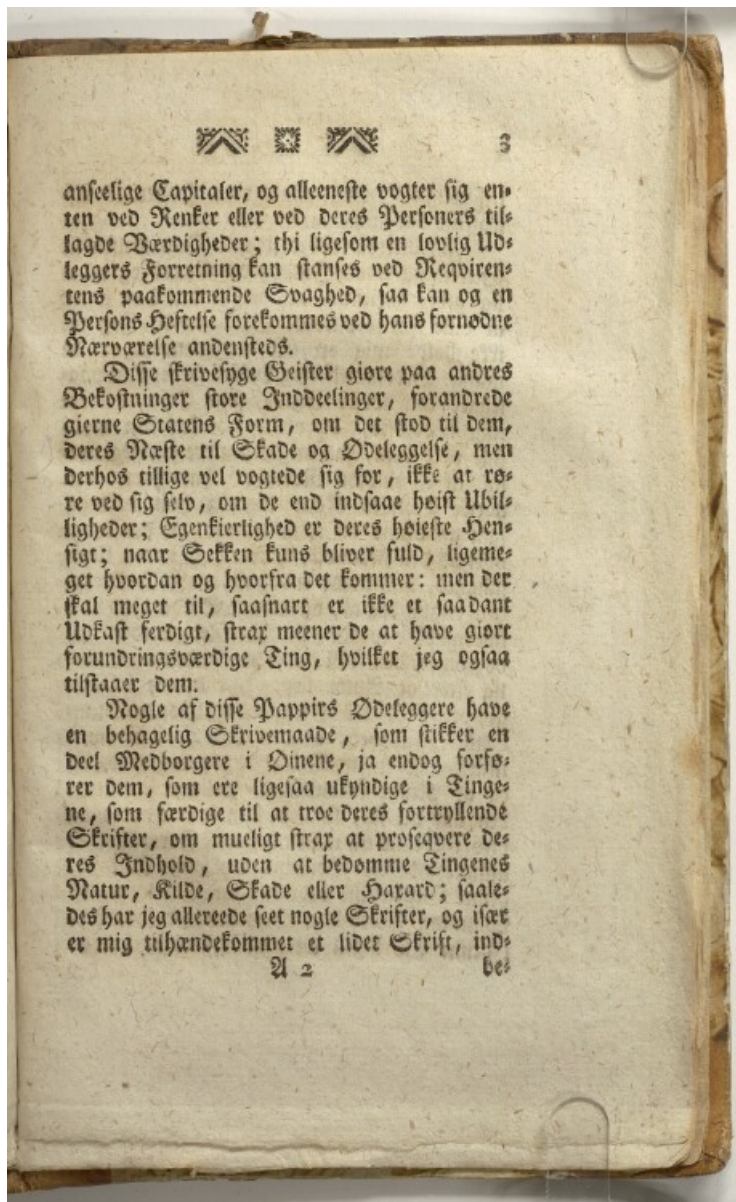
Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 6

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

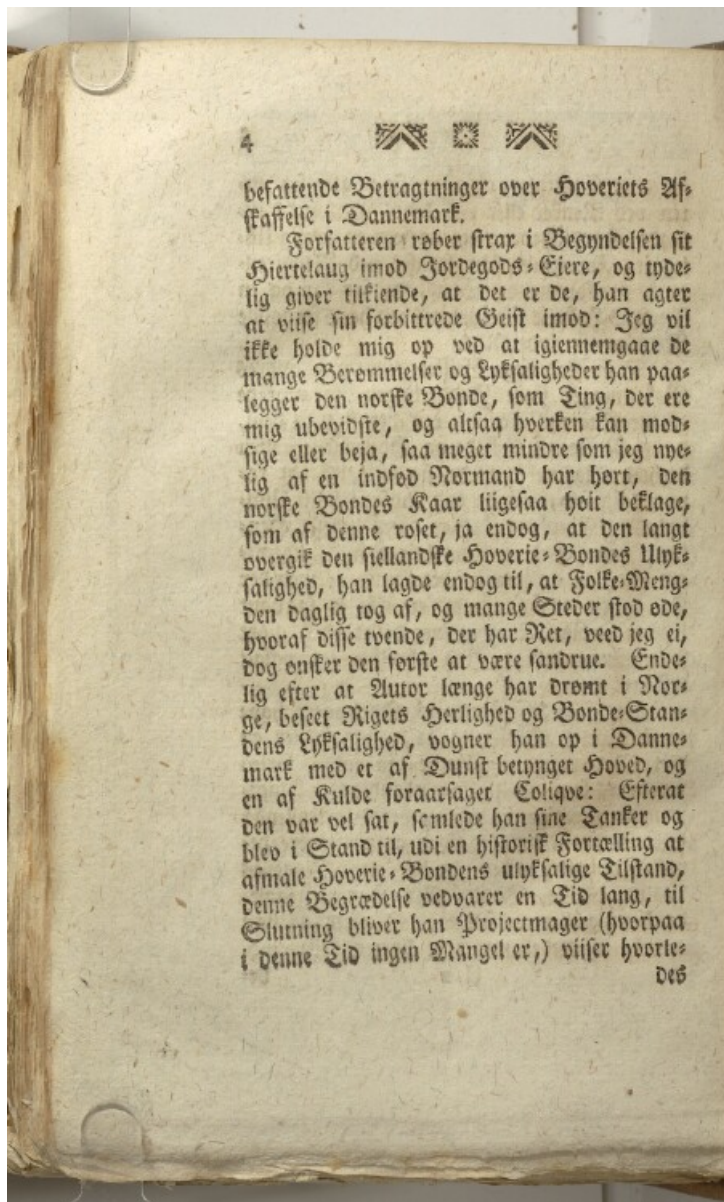

❖ ❖ ❖ 3

ansættelige Capitaler, og alleeneste vogter sig enten ved Renker eller ved deres Personers tilslagde Bærdigheder; thi ligesom en lovtig Udleggers Forretning kan stanses ved Requirerens paakommende Svaghed, saa kan og en Persons Hæstelse forekommes ved hans fornødne Nærvarrelse andensteds.

Disse skrivetsige Geister giore paa andres Bekostninger store Inddeelingen, forandrede gierne Statens Form, om det stod til dem, deres Næste til Skade og Odeleggelse, men derhos tillige vel vogtede sig for, ikke at røre ved sig selv, om de end indsaae hoist Ubiligheder; Egenkiertighed er deres høieste Hensigt; naar Sekken kun bliver fuld, ligemeget hvordan og hvorfra det kommer: men det fal meget tit, saasnart er ikke et saadant Udkaft ferdigt, strax meener de at have giort forundringsværdige Ting, hvilket jeg ogsaa tilstaaer dem.

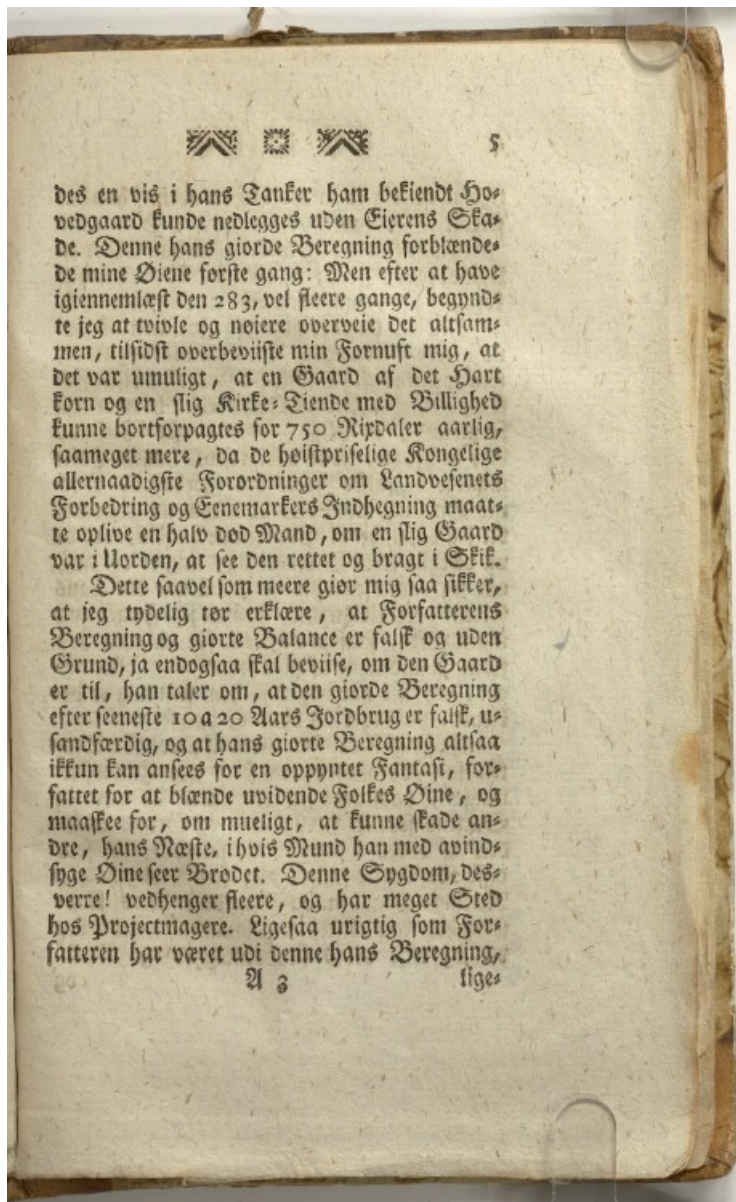
Nogle af disse Pappirs Odeleggere have en behagelig Skrivemaade, som stikker en deel Medborgere i Øinene, ja endog forsører dem, som ere ligesaa ukyndige i Tingene, som færdige til at troe deres fortryllende Skrifter, om mueligt strax at prosequere deres Indhold, uden at bedømme Tingenes Natur, Kilde, Skade eller Hazard; saaledes har jeg allerede seet nogle Skrifter, og især er mig tilhændekommet et slikt Skrift, ind-

4

besfattende Betragtninger over Hovriets Af-
skaffelse i Dannemark.

Forfatteren røber strax i Begyndelsen sit
Hjertelaug imod Fordegods, Eiere, og tyde-
lig giver tilkiende, at det er de, han agter
at viise sin forbittede Geist imod: Jeg vil
ikke holde mig op ved at igiennemgaae de
mange Berømmelser og Lyksaligheder han paa-
legger den norske Bonde, som Ting, der ere
mig ubevidste, og altsaa hverken kan mod-
sige eller beja, saa meget mindre som jeg nye-
lig af en indfod Normand har hørt, den
norske Bondes Kaar liigesaa hoit beklage,
som af denne roset, ja endog, at den langt
overgik den siellandske Hovrie: Bondes Ulyk-
salighed, han lagde endog til, at Folke-Meng-
den daglig tog af, og mange Greder stod øde,
hvoraf disse tvende, der har Ret, veed jeg ei,
dog onsker den forste at være sandrue. Endes-
lig efter at Auctor længe har drømt i Noe-
ge, besect Rigets Herlighed og Bonde-Stan-
dens Lyksalighed, vogner han op i Danne-
mark med et af Dunst betyngt Hoved, og
en af Kulde forarsager Colique: Efterat
den var vel sat, semlede han sine Tanker og
blev i Stand til, udi en historisk Fortælling at
afmale Hovrie, Bondens ulyksalige Tilstand,
denne Begrædelse vedvarer en Tid lang, til
Slutning bliver han Projectmager (hvorpaa
i denne Tid ingen Mangel er,) viiser hvorte-
des

des en vis i hans Tanker ham bekiendt Ho-
vedgaard kunde nedlegges uden Eierens Skæ-
de. Denne hans gjorde Beregning forblønde-
de mine Diene første gang: Men efter at have
igiennemlæst den 283, vel flere gange, begynd-
te jeg at tvivle og noiere overveie det altsam-
men, tilsidst overbeviste min Fornuft mig, at
det var umuligt, at en Gaard af det Hart
korn og en slig Kirke: Tiende med Villighed
kunne bortforpagtes for 750 Rixdaler aarlig,
saameget mere, da de hoistpriselige Kongelige
allernaadigste Forordninger om Landvesenets
Forbedring og Eenemarkers Indhegning maat-
te oplive en halv død Mand, om en slig Gaard
var i Norden, at see den rettet og bragt i Skik.

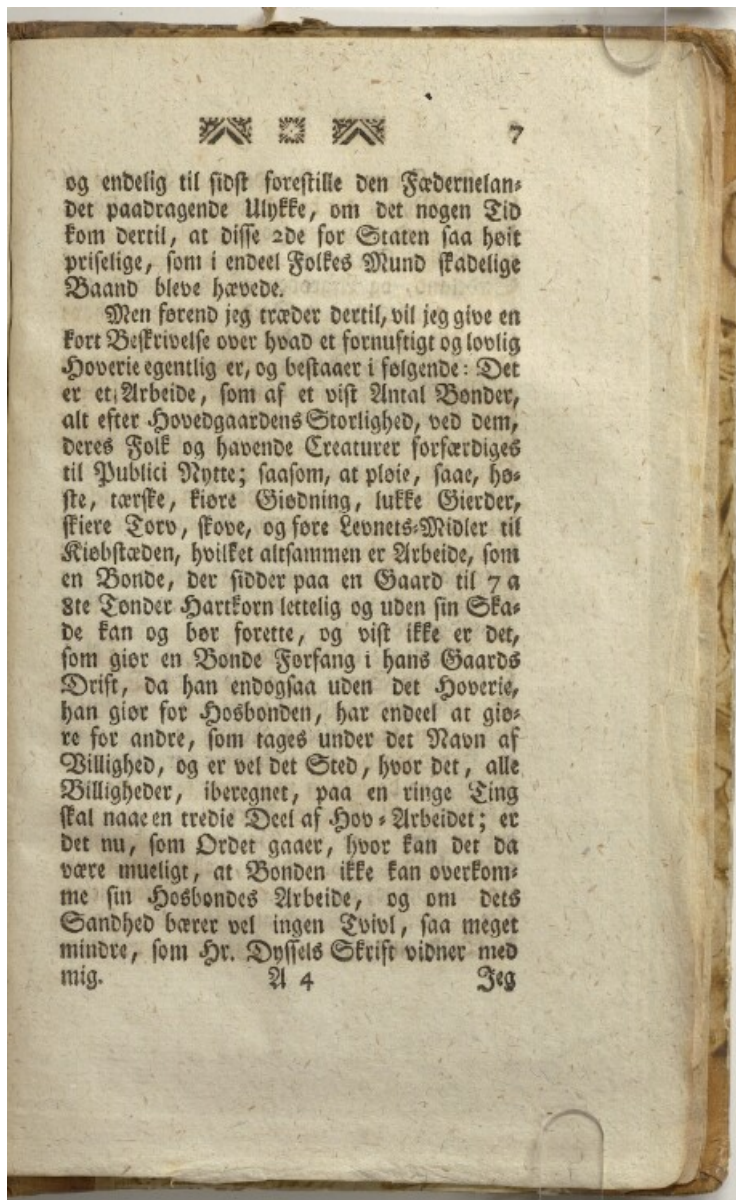
Dette saavel som meere gjør mig saa sikker,
at jeg tydelig tør erklære, at Forfatterens
Beregning og giorte Balance er falsk og uden
Grund, ja endog saa skal beviise, om den Gaard
er til, han taler om, at den gjorde Beregning
efter seene 10 a 20 Aars Jordbrug er falsk, us-
sandfærdig, og at hans giorte Beregning altsaa
ikkun kan ansees for en oppyntet Fantasi, for-
fatteret for at blænde uvidende Folkes Dine, og
maa skee for, om mueligt, at kunne skade an-
dre, hans Næste, i hvis Mund han med avind-
syge Dine seer Brodret. Denne Sygdom, des-
verre! vedhenger flere, og har meget Sted
hos Projectmagere. Ligesaa urigtig som For-
fatteren har været udi denne hans Beregning,

ligesaa urigtig er en Deel af det øvrige, han har skrevet, Dannemærk vedkommende. Projectmageren maa skattere sig lykkelig, at han ikke er en Medborger i Potu; thi i saa fald havde han vist kommen til at comparere mod en Begsinger her.

Jeg vil da rore lidt ved Forfatterens forudfattede Meeninger, Staten vedkommende, som fornemmelig bestaaer i Hovrieters Afstæffelse og Hæftelse-Rettens Ophævelse, hvorved han formeener, at Rigets oeconomiske Velstand blev befordret, hvad øvrigt hans haarde Talemaader og falske Idees om Jordegods Eernes Omgang med deres Underhavene angaaer, vil jeg overlade til Proprietairene selv, om de vil værdige dets Betragtning, mig er det nok, om jeg kunne overbevise Publicum om hans Meeningers Urigtighed, hvortil jeg spaaer mig ingen Lykke, saasom de fleeste for en rum Tid siden ere indtagne af slige forudfattede Meeninger, ei heller har nogen forhen, som mig er bekendt, paataget sig dette at oplyse.

Disse af ham, saavelsom af flere, for Staten saa høit skadelige anseere 2de Hovedsætninger, paastaer jeg tværtimod at være af Statens største Hertligheder og Grund til en Deel af vores indvortes Lykfelighed; thi som disse 2de Poster just er det, som vedligeholder Nærings-Standen, og formedest deres Uadskilighed kan ansees som sammenknyttede, saa vil jeg viise deres Nødvendighed og Nytte,
og

og endelig til sidst forestille den Fædernesans
det paadragende Ulykke, om det nogen Tid
kom dertil, at disse 2de for Staten saa høit
priselige, som i endel Folkes Mund skadelige
Baand bleve hævede.

Men førend jeg træder dertil, vil jeg give en
kort Beskrivelse over hvad et fornøstigt og lovtlig
Hoverie egentlig er, og bestaaer i følgende: Det
er et Arbeide, som af et vist Antal Bønder,
alt efter Hovedgaardens Størrelighed, ved dem,
deres Folk og havende Creaturer forfærdiges
til Publici Nytte; saasom, at ploie, saae, hø-
ste, tørste, fiøre Gisning, lukke Gierder,
fiere Torv, skove, og føre Levnets-Midler til
Kjøbstaden, hvilket altsammen er Arbeide, som
en Bonde, der sidder paa en Gaard til 7 a
8te Bønder hartforu lettelig og uden sin Skar-
de kan og bør forette, og vist ikke er det,
som gior en Bønde Forsang i hans Gaards
Drift, da han endogsaa uden det Hoverie,
han gior for Høsbonden, har endel at gior-
re for andre, som tages under det Navn af
Billighed, og er vel det Sted, hvor det, alle
Billigheder, iberegnet, paa en ringe Ting
skal naae en tredie Deel af Hov- Arbeidet; er
det nu, som Ordet gaaer, hvor kan det da
være mueligt, at Bonden ikke kan overkom-
me sin Høsbøndes Arbeide, og om dets
Sandhed bærer vel ingen Tvivl, saa meget
mindre, som Hr. Dyffels Skrift vidner med
mig.

A 4

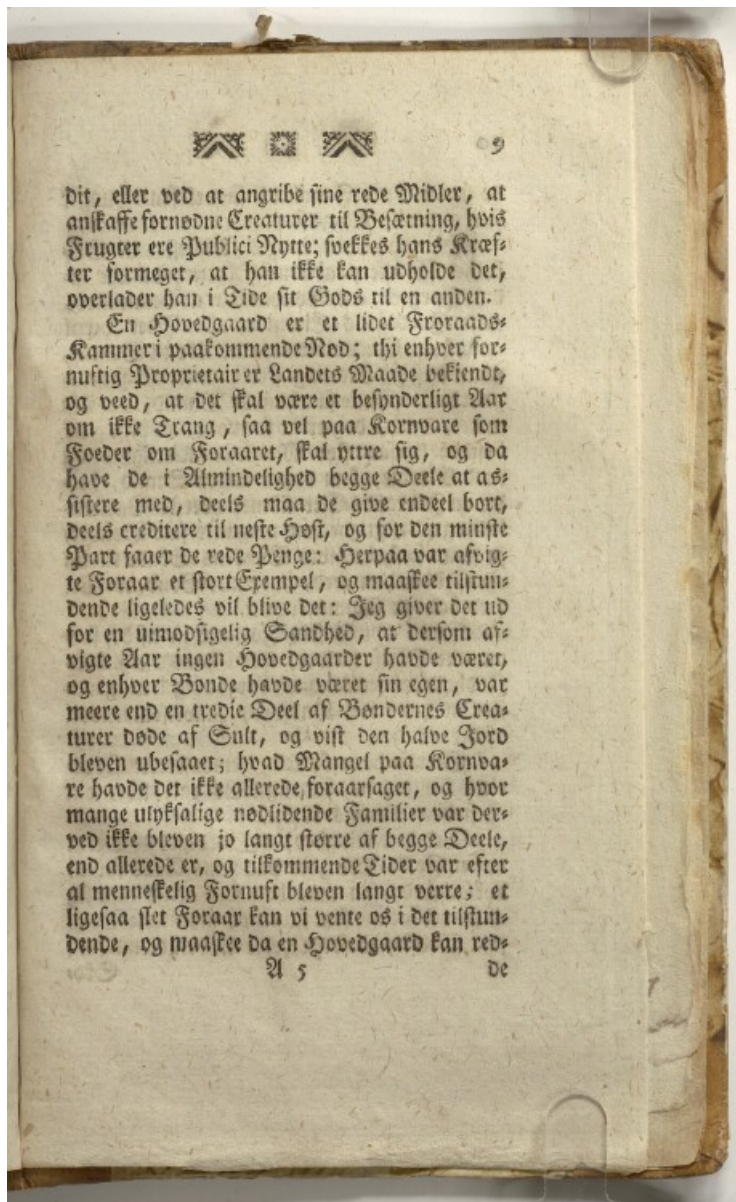
Jeg

Jeg skriver, at Bonden gjør Hoverie til Publici Nytte, det bør jeg beviise, og bestaaer derudi, ved at under Hovedgaardene ere lagte anseelige Jorder til 2, 3 a 400 Tønder Sædeland, og Afgrøden af alt hvad derudi saaes, samles paa et Sted, og uden at have fornøden at angribe det til de Arbeidendes Underholdning, saasom enhver især af dem er Besidder af et saa anseeligt Stykke Jord, som tilstrækkelig kan underholde ham, saa bliver alt det, som fra Jordegods-Eierens egen Deconomie overflyder til Forhandling og til det almindelige Nytte, i det han enten selger det paa offentlig Auktory, eller accorderer det til en eller anden Kiøbmand, og ere de fleeste Kornvare, som kommer til Kiøbenhavn, saa vel ved Stranden som paa Auktory, fra lige Hovedgaarder.

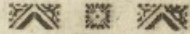
Videre ere de allene i Stand til at skaffe fornøden Smør og andre feede Vare til Statens Underholdning; thi ved den Lillighed, at en saa anseelig Avling er henlagt til en Hovedgaard, saa udfordrer deres Jorders Drift, at de endelig maa være forsynede med Creaturer til Foerets Fortæring, hvorfor enhver især efter sin Gaards Bestaenhed enten holder Hollanderie, eller Stald og Foeder-Stude, og endskiont Dveghygen tit og ofte paafører en Mand anseelig Tab og haarede Stød, maa han dog søge, enten ved Cre-

dit

dit, eller ved at angribe sine rede Midler, at
anskaffe fornødne Creaturer til Besæring, hvis
Frugter ere Publici Nytt; søkkes hans Kræf-
ter formeger, at han ikke kan udholde det,
overlader han i Tide sit Gods til en anden.

En Hovedgaard er et lidet Forraads-
Kammer i paa kommende Noed; thi enhver for-
nuftig Proprietair er Landets Naade bekiendt,
og veed, at det skal være et besynderligt Noer
om ikke Træng, saa vel paa Kornvare som
Soeder om Foraaret, skal nytte sig, og da
have de i Almindelighed begge Deele at as-
sistere med, deels maa de give endeel bort,
deels creditere til neste Høst, og for den minste
Part faaer de rede Penge: Herpaa var afvig-
te Foraar et stort Exempel, og maaskee tilsum-
dende ligeledes vil blive det: Jeg giver det ud
for en uimodsigelig Sandhed, at derfor af-
vigte Nar ingen Hovedgaarder havde været,
og enhver Bonde havde været sin egen, var
meere end en tredie Deel af Bøndernes Crea-
turer døde af Sult, og vist den halve Jord
bleven ubesaaet; hvad Mangel paa Kornva-
re havde det ikke allerede, forarsaget, og hvor
mange utyfsalige nødsiddende Familier var der-
ved ikke bleven jo langt større af begge Deele,
end allerede er, og tilkommende Tider var efter
al menneskelig Fornuft bleven langt verre; et
ligesaa slet Foraar kan vi vente os i det tilsum-
dende, og maaskee da en Hovedgaard kan rede-

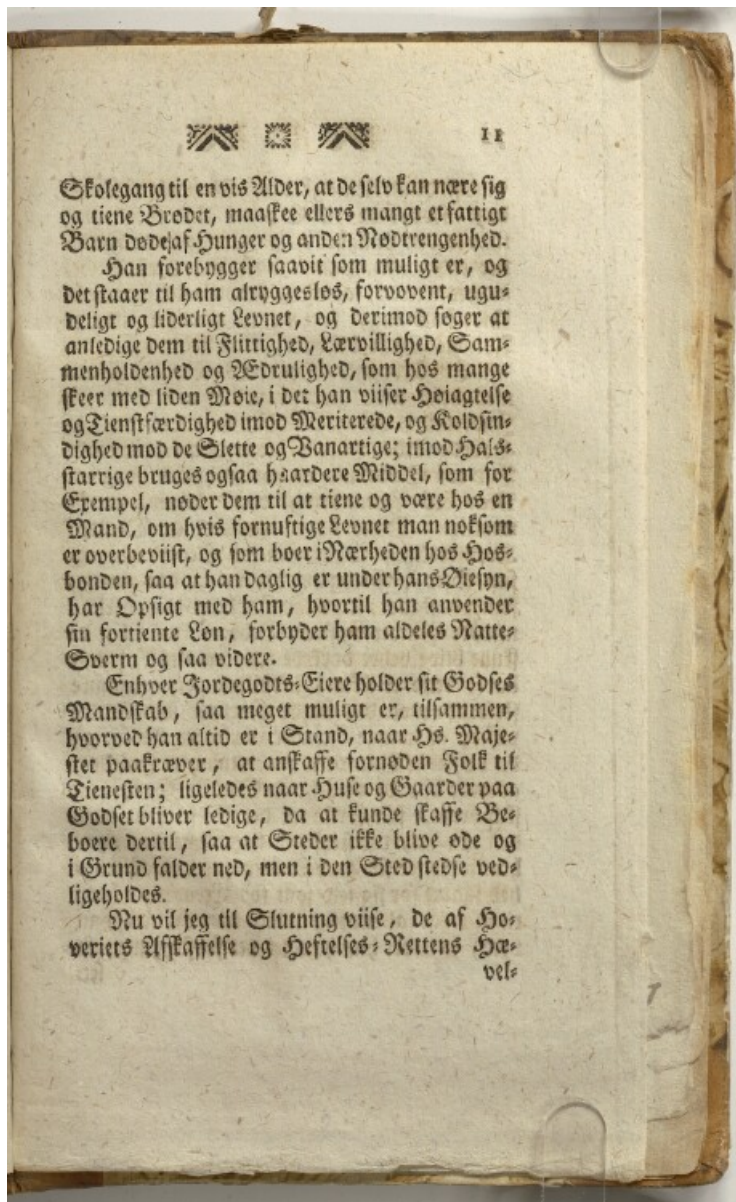
de en 60 a 80 Familier, saavel fra Hunger som anden Odeleggelse.

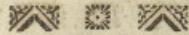
Hovedgaarden er Hs. Majestet til Sikkerhed for alle paabudne Skatter, da der aldrig spørges: om Bonden har at betale med, men Zordegods: Eieren er alle Tider dertil ansvarlig, Executanten træder ikke til Bonden, naar mislig Betaling skeer; men til Hovedgaarden. Dette saa haarde Vaand, om ikke andet, da det dog er at formode, at disse Folk besidde ligesaa stor Mennecke: Kierlighed og sund Morale, som nogen anden Stand, holder en Zodegods: Eier til med yderste Barsomhed og Forsigtighed at omgaaes sine Bønder, ja som oftest, at giøre Bondens Skade til sin egen, i det han veed, hvor nær Bondens Vel med ham er sammenknyttet.

Dette er ikke som Forfatteren af det foromtalte Skrift melder, især i hans 18 §. hvis Indhold enhver Land: og Lovkyndig lettelig indseer at være idel Ondskab, saavel som endeel af det øvrige.

Efterat have kortelig demonstreret Hove-riets Nytte, vil jeg ligeledes tale lidet om Hefrelses: Rettens Nytte.

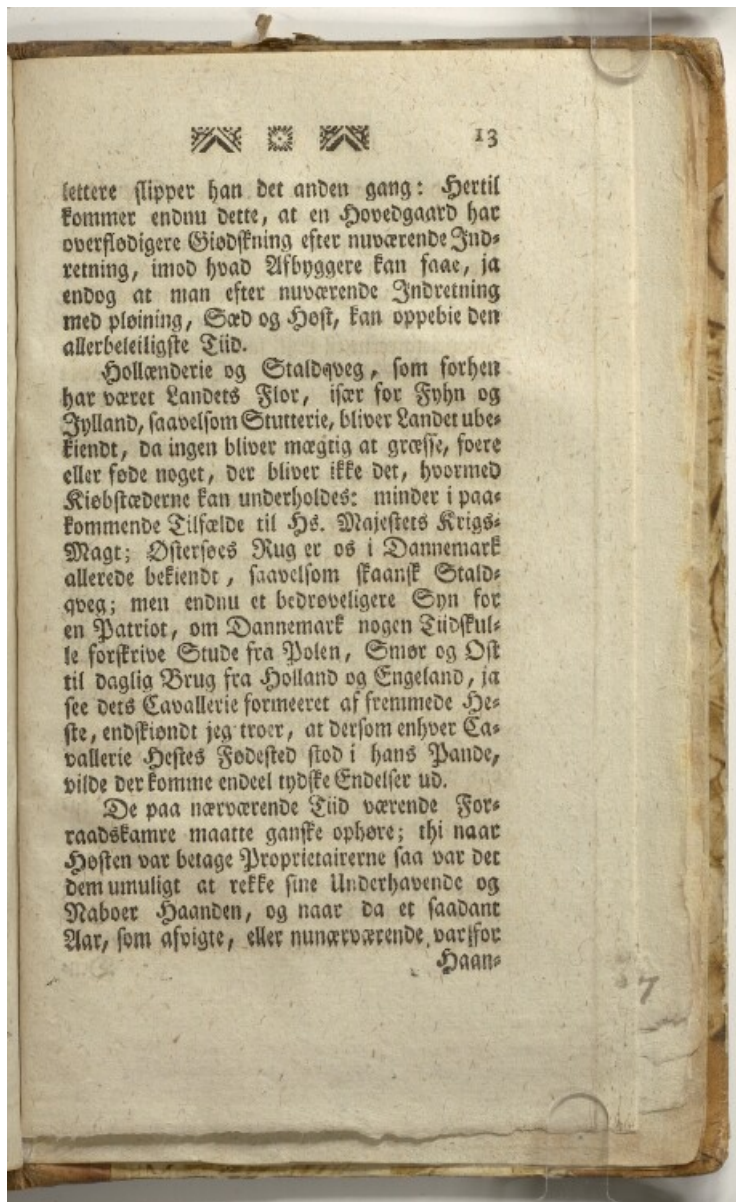
Med den Leilighed, at Zordegods: Eieren anseer Folke: Mengden paa hans Gods for en Velsalighed, saa maa han som oftest tage sig af saavel fattige som fader: og moderløse Børn paa Godset, besørge deres Underholdning og
Sko:

velse skydende Uleiligheder, Mangel af fornødene Kornvare til Statens Underholdning; thi ved den Leilighed, saa mange flere Familier end forhen paa Landet blev boesiddende, indsees lettelig, at deres saavel som Creaturers Underholdning, som de til den dem tildeelte Aolings Drift behøver, først fradrages.

Til Afbygger Gaarders Bygge Plads med behovende Hangerom og nye Gierders Indretning, bortgaaer vist en ottendedeel af Hovedgaardens Parten, som paa nærværende Tid er i Sadeland, og hvoraf høstes Frugter: Men ved Forandring dertil bliver ganske unyttig. Dette bliver ligeledes en Decort i Korn-Aoligen, deane samme Decort har ogsaa Sted i Gresgangene, vel er der mange, som paastaar, at naar Jordene blev deelte i mindre Parter og flere Beboere kom til, de skulle blive bedre dyrkede og giores mere frugtbar, dette er iffluns Indbildninger, og ganske stridende mod den sunde Fornuft som klarlig viser, at mange Hænder gior mere end en, og da de fleste Gaarders Indretning er saaledes, at hver Bonde veed hvad Stykke Jord, han skal drive, saa forstaaer det sig selv, at uden den Opsigt, der stedse er hos Bonden, naar han forretter sit Hov-Arbeide, driver Kierlighed saavel for sig selv som for Creaturene ham til at legge al muelig Flid derpaa, da han veed, jo beeder han handler det første gang, jo
lets

13

lettere slipper han det anden gang: Hertil kommer endnu dette, at en Hovedgaard har overflødige Gjødsning efter nuværende Indretning, imod hvad Afbyggere kan faae, ja endog at man efter nuværende Indretning med ploining, Sæd og Høst, kan oppebie den allerbeteiligste Tid.

Hollænderie og Staldqveg, som forhen har været Landets Flor, især for Syhn og Jylland, saavel som Smitterie, bliver Landet ubeskiendit, da ingen bliver mægtig at gressi, foere eller føde noget, der bliver ikke der, hoormed Kiebstæderne kan underholdes: minder i paa kommende Tilfælde til Hs. Majestets KrigsMagt; Østersjøes Rug er os i Dannemark allerede bekiendit, saavel som skaansk Staldqveg; men endnu et bedroveligere Syn for en Patriot, om Dannemark nogen Tid skulle forskrive Stude fra Polen, Smør og Ost til daglig Brug fra Holland og Engeland, ja see ders Cavallerie formeeret af fremmede Heste, endskiøndt jeg troer, at dersom enhver Cavallerie Hestes Fodestød stod i hans Pande, vilde der komme endeel tydske Endelser ud.

De paa nuværende Tid værende Forsraadskamre maatte ganske ophøre; thi naar Hosten var betaget Proprietairerne saa var det dem umuligt at rekke sine Underhavende og Naboeer Haanden, og naar da et saadant Aar, som afvigte, eller nuværende, var for

Daan

37

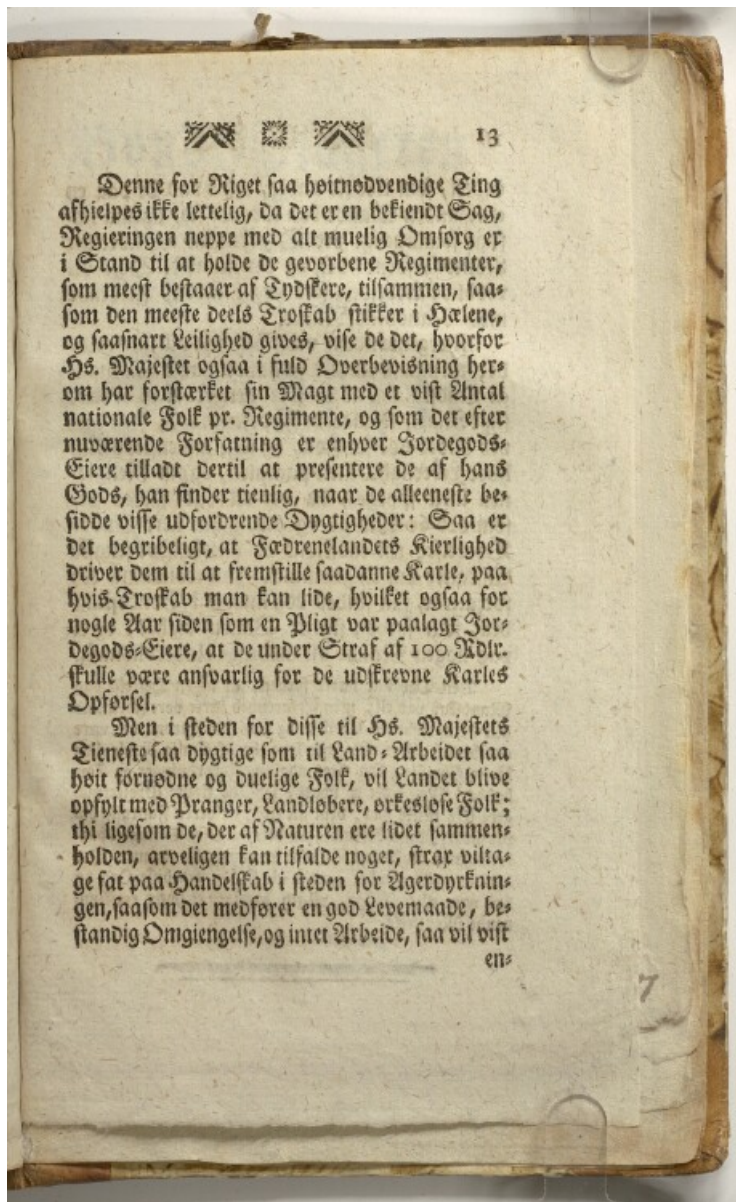
Haanden, maatte han med største Beemodig-
hed see mange Creatures Dod og Famili-
ers Undergang, som vilde forarsage ode Stæ-
der og Bettlere i største Mengde, hvis Tal al-
lerede er uendelig, hvorom hoer Mands Dør
noksom vidner, og naar noget skulle legges
Proprietairerne til Last, saa kunne med Billig-
hed dem forekastes den liden Omsorg, de bære
for gamle Udlevede og Nødtrengende paa deres
Gudsfer; thi endskiont endeel af de Lidende i deres
Ungdom ved en ufornuftig Opforsel kan selv
have været Aarsag i deres Trang, saa dog var
det at ønske, at deres Alderdom anderledes blev
æret og conserveret.

Her var en riig Materie for en Project-
mager at skrive om, hvorved han kunde fortie-
ne daglig Betsignelser, især om han derudi ind-
begreb Kiebskæderne, og rilige vidste at frelse
Lander fra omlopende Tydsfere, ei paatvilende,
at, naar det var fornuftigt anlagt, det jo aller-
naadigst blev modtaget.

Dette maa for denne gang være nok talt
om medbringende Uleiligheder ved Hovriets
Affkæffelse, ligesaa kortelig vil jeg forestille Skæ-
den af Hestelses-Nettens Hævelse.

Naar Hestelses-Netten skal hæves, for-
staar det sig selv, at Land-Militien affkæffes;
thi hvortil duer Legd og tilhørende Land-Sol-
dat, naar intet Manskab til afløsen statures.

Den

Denne for Riget saa hoitnodvendige Ting
affhielpes ikke lettelig, da det er en bekiendt Sag,
Regieringen neppe med alt muelig Omforg er
i Stand til at holde de gevorbene Regimenter,
som meest bestaaer af Tydske, tilsammen, saasom
den meeste deels Trofskab stikker i Hælene,
og saasnart Keilighed gives, vise de det, hvorfor
Hs. Majestet ogsaa i fuld Overbevisning herom
har forstærket sin Magt med et vist Antal
nationale Folk pr. Regimente, og som det efter
nuværende Forfatning er enhver Jordegods-
Eiere tilladt dertil at presentere de af hans
Gods, han finder tienlig, naar de alleeneste besidde
viffe udfordrende Dygtigheder: Saa er
det begribeligt, at Fædrenelandets Kierlighed
driver dem til at fremstille saadanne Karle, paa
hvis Trofskab man kan lide, hvilket ogsaa for
nogle Aar siden som en Pligt var paalagt Jordegods-
Eiere, at de under Straf af 100 Rdlr.
skulle være ansvarlig for de udfrevne Karles
Opførsel.

Men i steden for disse til Hs. Majestets
Tjeneste saa dygtige som til Land- Arbeider saa
hoit fornuodne og ductige Folk, vil Landet blive
opfyldt med Pranger, Landløbere, orkesløse Folk;
thi ligesom de, der af Naturen ere lidet sammen-
holden, arveligen kan tilfalde noget, strax vilta-
ge fat paa Handelsskab i steden for Agerdyrknin-
gen, saasom det medfører en god Levemaade, bes-
standig Omgiengelse, og inret Arbeide, saa vil vist
en

endeel, som ikke eie andet, end hvad de paa en eller anden Maade kan tilvende sig, ligesaa haastig sommuelt ved Drukkenfab og lideligt Levnet forsvende det, og den mindste Deel vil vedblive Arbeidet, som noget aldeles stridende mod Nationens Natur.

Færgemandene ved Belterne vil meest vinde; thi naar de merke at have begaaet saa mange Ondskab, at de ikke længere kan ernære sig i Niget, forlade de Fædernelandet, som der ved bliver øde for Folk, og søge andensteds hen, hvor Lidetlighed intet paatales, og om Religionen intet spørges, da der vil vist findes de, som der 60 Aar gl. og aldrig har lært Guds Dyrelse; thi endskiont de allerhoistpriseligste Anstalter om Ungdommens Underviisning ere forfattede, saa findes dog mange i Bondestanden, som sveve i største Vankundighed, og ei paa nogen Maade vil modtage Underviisning.

Den Tid har været forhen, at ingen Høstelse paa Mandskab var til, men Erfarenhed lærte vore Formænd den deraf stødende Uheld, og hvo som herom vil være overbevist, kan alleene se de af Salig Hvilovlige Kong Christian den 6tes udgivne Forordning og Forbudde: Men dette er noget, som de fleste Projectuere ikke tænke paa, dem alt nok, at deres Fantasie bliver hver Mand bekjendt, og deres eneste Tilflugt i paa kommende ulovkelige Tilfælde er aemeenlig denne: Det havde jeg ikke tænkt; men i alt Fald, om disse Ord da kan være tilstrekkelige, vil jeg overlade et hvert retskjennende Menneske.